

Een pittig verhaal over kersenpitten en hazelmuizen

Net als de voorgaande jaren ging de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt in de herfst van 2006 op zoek naar sporen van hazelmuizen. We hadden nog geen goed beeld van de volledige verspreiding van deze soort in Vlaanderen, dus elk spoor dat wees op aanwezigheid van hazelmuizen was belangrijk.

Inventarisatiemethodes

De sporen waar gewoonlijk naar gezocht wordt, zijn hazelmuisnestjes en door hazelmuis aangeknaagde hazelnoten. Hazelmuisnestjes zijn – mits enige ervaring – vrij goed te onderscheiden van nestjes van andere soorten, zoals dwergmuis en boomklever. Ook hazelnoten worden op een zeer typische en gemakkelijk herkenbare wijze aangeknaagd door hazelmuizen. Daarom werd het zoeken naar aangeknaagde hazelnoten in het verleden al meermaals gebruikt voor grootschalige inventarisaties in het buitenland (zoals “the great nut hunt” in Groot-Brittannië). Daarnaast worden heel af en toe ook zichtwaarnemingen van hazelmuizen gedaan, maar deze zijn eerder gebaseerd op toeval en niet bruikbaar als inventarisatiemethode.

Hazelnoten

Omdat het onderscheid tussen knaagsporen van hazelmuis en andere muizensoorten belangrijk is voor de rest van het verhaal, gaan we hier even dieper op in. Dit onderscheid wordt ook beschreven in allerlei hazelmuispublicaties en diersporengidsen (zie o.a. van Diepenbeek 1999, Bright et al. 2006). Bosmuizen beginnen een hazelnoot open te knagen door er een klein gaatje in te bijten. Dat maken ze dan groter en groter door de hazelnoot rond te draaien en met de onderste snijtanden stukjes van de noot af te bijten dwars op de opening. De bovenste snijtanden steunen hierbij op de buitenzijde van de hazelnoot, waardoor je rond de opening nog een band met kleine tandafdrukken krijgt.

Rosse woelmuizen gaan op een gelijkaardige manier te werk, maar ze stoppen hierbij hun neus in de opening en steunen met de bovenste snijtanden op de binnenzijde van de hazelnoot. Je krijgt hier dus ook dwarse knaagsporen op het bijtvlak, maar geen band met tandafdrukjes aan de buitenzijde

Door hazelmuis aangeknaagde hazelnoten.

Hazelmuizen draaien de hazelnoot ook rond terwijl ze een gaatje knagen. Ze schrapen hierbij echter stukjes van de opening af volgens de richting van de rand, en niet dwars erop zoals bosmuis en rosse woelmuis doen. Hierdoor krijg je een gladde ronde rand zonder dwarse knaagsporen. Rond de opening krijg je wel een band met knaagspootjes naar buiten toe onder een hoek van 45°, zodat de opening aan een stralend zonnetje doet denken.

Kersenpitten

Tijdens het zoeken naar vraatsporen vonden we in het Veursbos (Voerstreek, Vlaanderen) op een bepaald moment aangeknaagde hazelnoten van zowel hazelmuis als bosmuis die te midden van een heleboel aangeknaagde kersenpitten lagen. Toen we deze kersenpitten nader bekeken, viel het ons op dat deze op twee verschillende manieren aangeknaagd waren. Kersenpitten van het eerste type hadden een mooi rond gaatje in de zijkant, met een volledig gladde bijtrand. Bij kersenpitten van het tweede type bevond de opening zich meestal aan de top en waren er duidelijk dwarse knaagsporen op de bijtrand te zien.

Wie heeft het gedaan?

Kersenpitten van het tweede type waren we nog al tegengekomen tijdens sporentochten

Door bosmuis aangeknaagde hazelnoten.

Door rosse woelmuis aangeknaagde hazelnoten.

Kersenpitten type 1.

Kersenpitten type 2.

op verschillende plaatsen in Vlaanderen. Kersenpitten van het eerste type hadden we echter nog nooit gezien. Daarom dachten we meteen aan hazelmuis als mogelijke dader. Om hier meer zekerheid over te krijgen, zochten we tijdens verdere inventarisaties stelselmatig naar kersenpitten van beide types. We kamden de Voerstreek volledig uit, met uitzondering van de meest westelijke punt.

Zekere sporen van hazelmuis, nl. hazelmuisnesten en aangeknaagde hazelnoten, vonden we enkel in de oostelijke helft van de Voerstreek. Ook type 1 kersenpitten vonden we enkel in dit gebied. Zekere sporen van bosmuis, nl. aangeknaagde hazelnoten, vonden we in gans de Voerstreek, evenals zekere sporen van rosse woelmuis (maar op veel minder locaties) en type 2 kersenpitten. Omdat de verspreiding van type 1 kersenpitten perfect overeenkomt met de verspreiding van de hazelmuis in de Voerstreek, zijn we er vrij sterk van overtuigd dat dergelijke kersenpitten afkomstig zijn van hazelmuis. De verspreiding van type 2 kersenpitten komt best overeen met de verspreiding van door bosmuis aangeknaagde hazelnoten. Ook rosse woelmuis is een mogelijke kandidaat, maar door rosse woelmuis aangeknaagde hazelnoten werden op veel minder locaties gevonden dan type 2 kersenpitten en door bosmuis aangeknaagde hazelnoten. Daarnaast komt ook

grote bosmuis voor in de Voerstreek. We weten niet in welke mate vraatsporen van deze soort gelijkenis vertonen met vraatsporen van bosmuis. Om echt zeker te zijn van de daders, moeten we voedselexperimenten uitvoeren. Daarom zijn we van plan om binnenkort een aantal bosmuizen en rosse woelmuizen gedurende een korte periode in gevangenschap te houden en kersen en hazelnoten te voederen. Dit zal hopelijk heel wat meer zekerheid geven. Voedselexperimenten met grote bosmuis zijn minder vanzelfsprekend, gezien deze soort enkel in het uiterste oosten van Vlaanderen voorkomt. Hazelmuis in gevangenschap houden, is voorlopig uitgesloten, want deze soort is beschermd en uiterst zeldzaam in Vlaanderen. Tenzij er natuurlijk een hazelmuisje zou binnengebracht worden in een opvangcentrum, dan is het zaak om daar nuttig gebruik van te maken...

Een handige inventarisatiemethode

Eens zekerheid verkregen is over welke diersoort op welke manier kersenpitten aanknaagt, zal het zoeken naar deze vraatsporen een zeer handige bijkomende inventarisatiemethode opleveren. In het verleden hebben we niet echt gekeken naar de aanwezigheid van kerselaar, maar nu is het ons opgevallen dat deze in de Voerstreek en wijde omgeving bijna overal en vaak veelvuldig aanwezig is. Waarschijnlijk

vormen kersen en de eiwitrijke zaden binnenin de kersenpitten een belangrijke voedselbron voor hazelmuis en allerlei andere diersoorten. In tegenstelling tot hazelaar draagt kerselaar jaarlijks veel vruchten, waardoor het vrij gemakkelijk wordt om vraatsporen terug te vinden door te zoeken onder de kerselaars. Hierbij willen we iedereen vragen om aandacht te schenken aan deze vraatsporen. Aangeknaagde kersenpitten gevonden zowel binnen als buiten het gekende verspreidingsgebied van de hazelmuis mogen naar ons opgestuurd worden ter verificatie, want alle bijkomende gegevens zijn welkom. Wordt in ieder geval vervolgd...#

Literatuur

Bright, P.W., P.A.A. Morris & T. Mitchell-Jones 2006. The dormouse conservation handbook. Second edition. English Nature, Peterborough, UK.
van Diepenbeek, A. 1999. Veldgids diersporen. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht, Nederland.

*Goedele Verbeulen
 Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep
 Vlaanderen
 Coxiestraat 11
 2800 Mechelen, België
 goedele@zoogdierenwerkgroep.be*